

Bryssel, 17. lokakuuta 2025
(OR. en)

14082/25

SOC 671
ANTIDISCRIM 97
FREMP 268

YHTEENVETO ASIAN KÄSITTELYSTÄ

Lähettiläjä:	Neuvoston pääsihteeristö
Vastaanottaja:	Valtuuskunnat
Ed. asiak. nro:	13386/25
Asia:	Neuvoston päätelmät vammaisten henkilöiden sosiaalisesta osallisuudesta ja itsenäisen elämän edistämisestä

Valtuuskunnille toimitetaan oheisena TSTK-neuvoston istunnossaan 17. lokakuuta 2025 hyväksymät päätelmät asiakohdassa mainitusta aiheesta.

**Vammaisten henkilöiden sosiaalinen osallisuus
ja itsenäisen elämän edistäminen**

Neuvoston päätelmät

EUROOPAN UNIONIN NEUVOSTO, joka

TOTEAA SEURAAVAA:

1. Euroopan unioni perustuu ihmisarvon, vapauden, yhdenvertaisuuden ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen, ja se on sitoutunut torjumaan syrjintää, myös vammaisuuteen perustuvaa syrjintää, Euroopan unionista tehdyn sopimuksen, Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen ja Euroopan unionin perusoikeuskirjan mukaisesti.
2. Vuonna 2021 Euroopan unionin neuvosto ilmaisi tyytyväisyytensä vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevaan strategiaan 2021–2030, jäljempänä 'EU:n vammaisstrategia', ja hyväksyi sen¹. Strategialla tuetaan unionin tekemän ja kaikkien jäsenvaltioiden ratifioiman vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksen, jäljempänä 'vammaissopimus', täytäntöönpanoa. Sillä tuetaan myös Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria ja erityisesti sen periaatetta 17, jossa korostetaan vammaisten henkilöiden sosiaalisen osallisuuden ja yhtäläisten mahdollisuuksien merkitystä.
3. EU:n vammaisstrategiassa todetaan, että jäsenvaltioiden ja kaikkien EU:n toimielinten ja virastojen olisi otettava vammaisten henkilöiden tarpeet huomioon suunnitellessaan, pannessaan täytäntöön ja seuratessaan toimintapolitiikkaa, lainsäädäntöä ja rahoitusohjelmia kohdennettujen toimien ja valtavirtaistamisen avulla. Siinä edistetään myös intersektionaalista näkökulmaa.

¹ 9749/1/21 REV 1.

4. Oikeus itsenäiseen elämään on vahvistettu vammaissopimuksen 19 artiklassa. Siinä sopimusvaltiot velvoitetaan toteuttamaan tehokkaita toimenpiteitä, joilla tehdään vammaisille henkilöille helpommaksi nauttia täysimääräisesti oikeudesta itsenäiseen elämään sekä helpotetaan heidän täysimääräistä osallisuuttaan ja osallistumistaan yhteisöön. Komission tiedonannossa ”EU:n rahoituksen yhteydessä sovellettavat ohjeet vammaisten henkilöiden itsenäisestä elämästä ja osallisuudesta yhteisössä”, jäljempänä ’itsenäistä elämää koskevat komission ohjeet’, annetaan jäsenvaltioille käytännön suosituksia EU:n rahoituksen käytöstä sellaisten investointien ja rakenneuudistusten tukemiseksi, joilla edistetään vammaisten henkilöiden itsenäistä elämää ja tuetaan kansallisia ja alueellisia toimia vammaissopimuksen täytäntöönpanemiseksi.
5. Vuonna 2020 tehdyn tutkimuksen mukaan yli miljoona alle 65-vuotiasta ja yli kaksi miljoonaa yli 65-vuotiasta vammaista henkilöä asui laitoksissa EU:ssa² ³. Tähänastisesta edistyksestä huolimatta jäsenvaltiot ovat eri vaiheissa itsenäisen elämän edellytysten kehittämisessä. Tämän seurauksena monet vammaiset henkilöt eivät edelleenkään voi käyttää täyttä valinnanvapauttaan ja itsemääräämisoikeuttaan esimerkiksi sen osalta, missä, miten ja kenen kanssa he asuvat. Tästä syystä tarvitaan lisätoimia sekä EU:n että kansallisella tasolla sen varmistamiseksi, että vammaiset henkilöt voivat nauttia täysimääräisesti oikeudestaan asua yhteisössä yhdenvertaisesti muiden kanssa.

² Euroopan komissio, työllisyys-, sosiaali- ja osallisuusasioiden pääosasto, Grammenos S., *COVID-19 and persons with disabilities – Statistics on health, care, isolation and networking*.

³ Tutkimusten mukaan vammaisten lasten ja aikuisten sekä ikääntyneiden vammaisten henkilöiden määrä laitoksissa on kasvanut viime vuosina; *Eurofound (2024), Paths towards independent living and social inclusion in Europe*”, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg.

6. Yksilökeskeisten yhteiskunnan tukipalvelujen, kuten henkilökohtaisen avun, tuetun päätöksenteon ja tukiverkostojen, riittävä, yhdenmukainen ja jatkuva tarjonta on olennaisen tärkeää, jotta voidaan varmistaa vammaisten henkilöiden täysimääräinen osallisuus yhteisössä ja estää eristäminen tai eriytyminen yhteisöstä. Toimenpiteitä tarvitaan myös sellaisten sitkeässä olevien esteiden poistamiseksi, jotka estävät vammaisia henkilöitä käyttämästä koko väestölle tarkoitettuja yhteisön palveluja ja järjestelyjä yhdenvertaisesti muiden kanssa. Näitä ovat muun muassa esteetön ja eriyttämätön asuminen, joka voi olla moninaista ja vaihdella yksin asumisesta yhteisasumisjärjestelyihin ja omistusasumisesta vuokra-asumiseen.
7. On ratkaisevan tärkeää tukea hoitoalan laadukkaita työpaikkoja ja oikeudenmukaisia työoloja, jotta voidaan lisätä hoivatyön ammattimaisuutta, tarjota laadukkaita pitkäaikaishoitopalveluja sekä vastata osaamistarpeisiin ja työvoimapulaan. Kun otetaan huomioon naisten merkittävä rooli omaishoitajina, jäsenvaltioiden olisi samalla myös määriteltävä paremmin muut kuin ammattihoitajat ja tuettava heitä hoitotyössä esimerkiksi vahvistamalla omaishoitajien oikeus tilapäishoitoon ja tukipalveluihin.
8. Vammaisten henkilöiden itsenäisen elämän ja osallisuuden varmistamiseen tähtääviä toimia haittaavat esteet, jotka liittyvät sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen, varhaiskasvatuksen, koulutuksen, työllisyyden, kulttuurin, liikuntapalvelujen ja vapaa-ajan toiminnan saatavuuteen yhdenvertaisesti muiden kanssa. Haittaa aiheuttavat myös esteettömyyteen ja kohtuulliseen mukauttamiseen liittyvät puutteet näillä aloilla. Tästä syystä on tärkeää varmistaa, että koko väestön saatavilla olevat yhteisön palvelut ja järjestelyt ovat yhdenvertaisesti myös vammaisten henkilöiden saatavilla ja että ne vastaavat heidän tarpeitaan. Kuten vammaissopimuksessa korostetaan, yleismaailmallisten suunnitteluperiaatteiden soveltaminen uusien palvelujen ja ympäristöjen luomisessa edistää kaikkien yhtäläisiä mahdollisuuksia käyttää niitä ja vähentää tarvetta myöhemmille mukautuksille.

9. Keskeinen rooli itsenäisen elämän mahdollistamisessa on kohtuuhintaisella avustavalla teknologialla sekä innovatiivisilla esteettömillä teknologisilla ratkaisuilla. Kehittämällä viestintää, liikkumista ja tiedonsaantia helpottavia laitteita ja ohjelmistoja ja varmistamalla niiden saatavuus voidaan muun muassa tarjota koti- ja etähoitoa myös maaseudulla ja syrjäisillä alueilla asuville vammaisille henkilöille. Lisäksi tieto- ja viestintätekniikan ja -palvelujen saatavuus, jota voidaan edistää esimerkiksi kehittämällä digitaalisia taitoja, on edellytyksenä sille, että vammaiset henkilöt voivat käyttää oikeuksiaan, kuten oikeuttaan sananvapauteen, ja toimia yhteisöissään ilman esteitä heidän yhteiskuntaan osallistumiselleen. Tässä yhteydessä esteettömyyttä koskeva eurooppalainen säädös, jota tuetaan AccessibleEU-hankkeen toimilla, auttaa parantamaan esteettömyyttä EU:ssa.
10. Kriisitilanteiden vaikutukset kohdistuvat suhteettomasti vammaisiin henkilöihin ja heikentävät usein heidän jo valmiiksi haavoittuvaa asemaansa ja kärjistävät eriarvoisuutta. Vammaiset henkilöt kohtaavat edelleen esteitä, joiden vuoksi he eivät pysty täysimääräisesti hyötymään hätäavusta eivätkä käyttämään sitä yhdenvertaisesti muiden kanssa. Hätäapua ei edelleenkään suunnitella tai toteuteta riittävästi heidän tarpeidensa pohjalta. Tähän ongelmaan puuttuminen muun muassa hätäsuunnitelmien avulla on tärkeää myös itsenäisen elämän edellytysten kannalta.
11. Itsenäistä elämää edistävissä toimenpiteissä olisi otettava huomioon monenlaiset ja päällekkäiset syrjinnän ja huono-osaisuuden muodot, jotka voivat vaikuttaa vammaisiin henkilöihin. Etenkin vammaisiin naisiin ja lapsiin sekä ikääntyneisiin vammaisiin henkilöihin kohdistuu usein erilaisia esteitä, ja heidän olosuhteensa ja tarpeensa ovat erilaisia. Lisäksi heillä on muita suurempi syrjäytymisriski. Vammaisiin naisiin ja tyttöihin kohdistuu myös usein suurempi väkivallan, vahingoittamisen tai hyväksikäytön, laiminlyönnin tai välinpitämättömän kohtelun sekä kaltoinkohtelun tai riiston riski. Jotta voidaan edistää näiden ryhmien täysimääräistä ja yhdenvertaista osallistumista kaikilla aloilla ja oikeutta elää yhteisössä yhdenvertaisesti muiden kanssa, heidän erityistarpeisiinsa on kiinnitettävä erityistä huomiota ja niihin on vastattava toteuttamalla mukautettuja toimenpiteitä.

KEHOTTA JÄSENVALTIOITA niiden toimivallan mukaisesti ja kansalliset olosuhteet huomioon ottaen

12. Kehittämään tai parantamaan entisestään toimenpiteitä vammaisten henkilöiden itsenäisen elämän edistämiseksi tarpeen mukaan vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan strategian 2021–2030 mukaisesti sekä vammaissopimuksen ja erityisesti sen 19 artiklassa vahvistettujen velvoitteiden täyttämiseksi.
13. Hyödyntämään toimintapolitiikkoja, strategioita ja toimia valmistellessaan olemassa olevaa tietämystä ja parhaita käytäntöjä ottaen huomioon itsenäistä elämää koskevissa komission ohjeissa esitetyn lähestymistavan, erityisesti siltä osin kuin on kyse EU:n rahoituksen tehokkaasta käytöstä vammaisten henkilöiden itsenäisen elämän edistämiseksi, ja tarvittaessa hyödyntämään AccessibleEU-resurssikeskuksen tarjoamaa tukea.
14. Tukemaan toimia, joiden avulla vammaiset henkilöt voivat elää itsenäisesti yhteisössä, muun muassa varmistamalla esteettömien, kohtuuhintaisten ja eriyttämättömien asuntojen saatavuus ja tuki, jota itsenäinen elämä edellyttää, sekä kunnioittamaan samalla yksilöllisiä valintoja ja ottamaan huomioon yksilölliset olosuhteet ja tarpeet.
15. Tehostamaan vammaisten henkilöiden kuulemista ja edistämään heidän aktiivista osallistumistaan kaikilla tasoilla heitä koskevien toimien ja politiikkojen kehittämiseen, täytäntöönpanoon ja seurantaan, myös heitä edustavien järjestöjen kautta.

16. Edistämään mahdollisuuksia käyttää yksilökeskeisiä tukipalveluja, kuten henkilökohtaista apua, avustavaa teknologiaa, esteettömiä tieto- ja viestintätekniikoita ja -palveluja, tuettua päätöksentekoa ja järjestäytyneitä tukijärjestelmiä (kuten vertaistukea, itsenäisen asumisen keskuksia ja tuettuja asumisjärjestelyjä), sekä niiden kohtuuhintaisuutta.
17. Varmistamaan, että koko väestön saatavilla olevat palvelut ovat myös vammaisten henkilöiden saatavilla, esteettömiä, kohtuuhintaisia, osallistavia ja mukautettavissa olevia ja että niitä tarjotaan koordinoitusti.
18. Antamaan palveluntarjoajille koulutusta helpottamaan yksilökeskeisen tuen ja palvelujen tarjoamista yhteisössä, jotta voidaan tukea itsenäistä elämää vammaissopimuksen mukaisesti.
19. Ilmoittamaan vammaisille henkilöille, myös tällä hetkellä laitoksissa asuville, ja heidän perheilleen asumiseen liittyvistä oikeuksista, etuuksista ja vaihtoehtoista sekä tarjoamaan tarvittavaa tukea ja ohjausta päätöksentekoprosessissa muun muassa yksilöllisten suunnitelmien ja räätälöidyn tuen avulla.
20. Lisäämään tarvittaessa kohtuuhintaisten, esteettömien, osallistavien, eriyttämättömien ja turvallisten asuntojen saatavuutta yhteisöissä, jotta voidaan ehkäistä asunnottomuutta ja puutteellisia asuinoloja sekä helpottaa itsenäistä elämää.

PYYTÄÄ EUROOPAN KOMISSIOTA:

21. Kun otetaan soveltuvin osin huomioon YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia käsittelevän komitean loppupäätelmät Euroopan unionin toisesta ja kolmannelta määräaikaishetkestä, keskittämään toimet edelleen itsenäisen elämän edistämiseen ja varmistamiseen, kun se esittää aloitteita ja toimia vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan EU:n strategian 2021–2030 toteutuskauden jälkipuoliskolla, ja korjaamaan mahdolliset jäljellä olevat toimintapoliittiset puutteet siten, että se noudattaa samalla täysimääräisesti toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteita ja ottaa huomioon jäsenvaltioiden erilaiset järjestelmät.

22. Aloitteita ja toimia valmistellessaan kuulemaan asiaankuuluvia sidosryhmiä ja ottamaan ne aktiivisesti mukaan, erityisesti vammaiset henkilöt heitä edustavien järjestöjen ja Euroopan vammaisfoorumin kautta.
23. Arvioimaan sisämarkkinoiden toimintaa avustavien teknologioiden osalta ja tarvetta toteuttaa tuotteiden kelpoisuutta ja sertifiointia koskevia lisätoimia, jotta voidaan lisätä mahdollisuuksia avustavien teknologioiden käyttöön ja helpottaa niiden vapaata liikkuvuutta.
24. Edistämään ja helpottamaan valmiuksien kehittämistä, vastavuoroista oppimista ja hyvien käytäntöjen vaihtoa jäsenvaltioiden välillä yhteistyössä vammaisia henkilöitä edustavien järjestöjen kanssa, jotta voidaan vahvistaa ymmärrystä vammaisten henkilöiden osallisuutta koskevasta ihmisoikeuksiin perustuvasta lähestymistavasta, laajentaa tietopohjaa, joka koskee esimerkiksi esteettömyyttä ja itsenäistä elämää, mukaan lukien henkilökohtainen apu vammaisille henkilöille, ja löytää uusia keinoja parantaa hoitoalan työoloja ja -ehtoja sekä tukea omaishoitajia ja henkilökohtaisia avustajia.
25. Parantamaan sukupuolen mukaan eriteltyjen tietojen saatavuutta ja tekemään analyysin, johon osallistuvat Euroopan unionin perusoikeusvirasto (FRA), Euroopan tasa-arvoinstituutti (EIGE) ja Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiö (Eurofound), eri puolilla unionia erilaisissa asumisjärjestelyissä elävien vammaisten henkilöiden tilanteesta, myös elämänlaadun ja osallisuuden osalta yhteisössä sekä järjestelyjen suhteellisista kustannuksista ja hyödyistä. Tavoitteena on ymmärtää paremmin itsenäisen elämän varmistamiseen liittyviä esteitä ja menestystekijöitä ottaen huomioon yksilölliset valinnat, olosuhteet ja tarpeet.

26. Pyrkimään siihen, että vammaisuus valtavirtaistetaan vammaissopimuksen mukaisesti kaikissa EU:n toimintapolitiikoissa sisällyttämällä tarvittaessa vammaisuuden huomioon ottavia ja esteettömyystoimenpiteitä keskeisiin EU:n strategioihin, kuten varautumisunionistrategiaan, Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin täytäntöönpanoa koskevaan tulevaan toimintasuunnitelmaan, tulevaan kohtuuhintaista asumista koskevaan eurooppalaiseen suunnitelmaan, tulevaan köyhyyden vastaiseen EU:n strategiaan ja tulevan sukupuolten tasa-arvoa koskevan, EU:n erillisen korkean tason strategian suunnitteluun vuoden 2025 jälkeiselle ajalle. Näin voidaan varmistaa, että strategioista on hyötyä vammaisille henkilöille ja että niissä otetaan huomioon tarve poistaa vammaisten henkilöiden kohtaamat esteet ja torjua heidän syrjintäänsä.
27. Laatimaan kattavat ohjeet siitä, miten toimitaan hätätilanteissa ottaen huomioon kaikenlaiset vammat (kuten fyysiset, henkiset, älylliset tai aisteihin liittyvät) vammat ja miten varmistetaan esteettömyys ja osallisuus, sekä ohjeet pelastustyöntekijöiden kouluttamisesta tunnistamaan erityyppiset vammat ja toimimaan niiden mukaisesti.
-

Viiteasiakirjat

1. EU:n toimielinten väliset asiakirjat

Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilari

Euroopan komission pääsihteeristö: *Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilari*. Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2017.

2. EU:n lainsäädäntö

Neuvoston direktiivi 2000/78/EY, annettu 27 päivänä marraskuuta 2000, yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista (EYVL L 303, 2.12.2000, s. 16)

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/2102, annettu 26 päivänä lokakuuta 2016, julkisen sektorin elinten verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuudesta (EUVL L 327, 2.12.2016, s. 1)

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/882, annettu 17 päivänä huhtikuuta 2019, tuotteiden ja palvelujen esteettömyysvaatimuksista (EUVL L 151, 7.6.2019, s. 70)

3. Euroopan unionin neuvosto

Neuvoston suositus, annettu 8 päivänä joulukuuta 2022, kohtuuhintaisen ja laadukkaan pitkäaikaishoidon saatavuudesta, 2022/C 476/01 (ST/13948/2022/INIT), (EUVL C 476, 15.12.2022, s. 1)

Neuvoston päätelmät vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevasta strategiasta 2021–2030 (9749/1/21 REV 1)

Neuvoston päätelmät vammaisten henkilöiden integroitumisesta työmarkkinoille (15134/22)

Neuvoston päätelmät Euroopan tilintarkastustuomioistuimen erityiskertomuksesta 20/2023 – ”Vammaisten henkilöiden tukeminen” (15575/23)

Neuvoston päätelmät vammaisten henkilöiden sosiaalisen osallisuuden edistämisestä työllistymisen, kohtuullisen mukauttamisen ja kuntoutuksen avulla (16543/24)

4. Euroopan parlamentti

Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva EU:n strategia 2021–2030 – saavutukset ja tulevaisuudennäkymät, kansalaisoikeuksien sekä perussopimus-, työjärjestys- ja toimielinasioiden politiikkayksikkö, sisäasioiden pääosasto, PE 767.095 – marraskuu 2024

5. Euroopan komissio

Komission tiedonanto ”Tasa-arvon unioni: Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva strategia 2021–2030” (COM(2021) 101 final)

Komission tiedonanto ”EU:n rahoituksen yhteydessä sovellettavat ohjeet vammaisten henkilöiden itsenäisestä elämästä ja osallisuudesta yhteisössä” (C(2024) 7897 final)

Euroopan komissio, työllisyys-, sosiaali- ja osallisuusasioiden pääosasto, Grammenos S., *COVID-19 and persons with disabilities – Statistics on health, care, isolation and networking*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2021

Euroopan komissio, työllisyys-, sosiaali- ja osallisuusasioiden pääosasto, *Report on access to essential services in the EU – Commission staff working document*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2024

6. Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiö (Eurofound)

Eurofound (2024), *Paths towards independent living and social inclusion in Europe*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg

7. Yhdistyneet kansakunnat

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia käsittelevä komitea, General comment No. 5 (2017) on Article 19 – the right to live independently and be included in the community

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia käsittelevän komitean loppupäätelmät Euroopan unionin toisesta ja kolmannelta määräaikaishetvotista, CRPD/C/EU/CO/2-3
